

ΟΙ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΩΣ ΚΥΡΙΟΣ ΦΥΣΙΚΟΣ ΠΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΙΚΑΡΙΑ

Της κ. **Αμαλίας-Μαρίας ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗ**
Πτυχιούχου Τμ. Γεωγραφίας, Πανεπιστημίου Αιγαίου

Τα τελευταία χρόνια υποστηρίζεται η άποψη ότι ο εναλλακτικός τουρισμός ως σύνολο πιο ήπιων, περιορισμένων και ελεγχόμενων δραστηριοτήτων αποσκοπεί στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε 12 μήνες και στην αξιοποίηση περιοχών οι οποίες, αλλιώς, θα υφίσταντο τις επιπτώσεις των παραδοσιακών τουριστικών δραστηριοτήτων. Ο θεραπευτικός τουρισμός είναι μια επιλεκτική μορφή εναλλακτικού τουρισμού με σημαντικά οικονομικά πλεονεκτήματα και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, όπως μακρά και επαναλαμβανόμενη παραμονή των ατόμων (ασθενούς - πιθανού συνοδού) με σκοπό την αποτελεσματικότητα της θεραπείας¹. Κατ' επέκταση, απαιτείται γενική και ειδική υποδομή (πάρκα πρασίνου, κέντρα θεραπείας, ειδικευμένοι ιατροί, οικιστικές εγκαταστάσεις σχετικές με τη θεραπεία, υπηρεσίες αναψυχής και για τους συνοδούς κ.λ.). Ήδη από την αρχαιότητα υπάρχουν μαρτυρίες για τις ιαματικές πηγές και τις θεραπευτικές τους ιδιότητες². Ο ιστορικός Ηρόδοτος (484-410 π.Χ.) ήταν ο πρώτος παρατηρητής των πηγών αυτών. Επίσης, ο Ιπποκράτης από την Κω (460-375 π.Χ.) θεμελιωτής της ιατρικής επιστήμης ήταν πατέρας της υδροθεραπείας. Στον ελλαδικό χώρο, η Ικαρία αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα περιοχής, που προσφέρεται για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού.

Στις Αρχαίες Θέρμες οργανωμένες εγκαταστάσεις για λουόμενους λειτουργούσαν τουλάχιστον από το 400 π.Χ. Η λήξη της ακμής των λουτρών αυτών επήλθε από κατολίσθηση, κατά την οποία η λουτρόπολη βυθίστηκε στη θάλασσα. Η σύγχρονη περίοδος ακμής των λουτροπηγών των Θερμών ξεκίνησε μετά την απελευθέρωση το 1912, αλλά διακόπηκε στη δεκαετία του '40 αρχικά από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και στη συνέχεια από τον εμφύλιο πόλεμο. Ουσιαστικά, η ανάκαμψη στα προπολεμικά επίπεδα δεν επιτεύχθηκε ποτέ. Στη δεκαετία του '50 κατασκευάστηκαν δύο υδροθεραπευτήρια, που βελτίωσαν την κατάσταση. Η διαμάχη που ξέσπασε ανάμεσα στον Εθνικό Οργανισμό Τουρισμού και στον τοπικό Δήμο για την εκμετάλλευση των πηγών και συνεχίστηκε για 30 και πλέον χρόνια λειτούργησε ως τροχοπέδη σε κάθε προσπάθεια περαιτέρω αξιοποίησης.

1. Παπαβασιλείου, Β. (2003): *Αξιοποίηση Τοπικών Πόρων, Προϊόντων και Υπηρεσιών με την αναβάθμιση της Ποιότητας και της Τομεακής και Διατομεακής Οργάνωσης των Επιχειρήσεων. Εισήγηση στην Ημερίδα του Υπουργείου Γεωργίας-Ειδικής Γραμματείας Γ' Κ.Π.Σ. Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. Κ.Π., LEADER, με θέμα «Η πλοική διάσταση του LEADER+» (1/2, Θεσσαλονίκη). Βλ. και Κοκκώσης Χ., Τσάριας Π. (2001): *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον. Τουρισμός και Αναψυχή. Κριτική: Αθήνα.**

2. Πρακτικά εκπαιδευτικού διημέρου: «Ιαματικά Ύδατα της Ελλάδος: Εφαρμογές στην Θεραπευτική και Κοσμητολογία». Καμμένα Βούρλα, 20-21 Μαρτίου 1999, Ιαματική λουτροθεραπεία- Ιατρικές παρατηρήσεις και εφαρμογές. <http://www.iama.gr/ethno/Therm/sarakitwt.html>.

Οι πηγές της Ικαρίας κατατάσσονται τοπογραφικά στα ακόλουθα τέσσερα³ συγκροτήματα με σημαντικότερο αυτό στην περιοχή των Θερμών στην νότια πλευρά του νησιού:

- Αγίου Κηρύκου (Πηγές Μουσταφά-Λίτζα, Κάτω Λουμακιάς και Κλεφτολίμανου).
- Θερμών (Πηγές Σπηλαίου, Παμφίλη, Κράτσα, Απόλλωνα, Αρτέμιδος, Σπηλιάς, Πατερό, Ξενοδοχείο Απόλλων, Χαλασμένων Θέρμων).
- Λευκάδας-Ξυλοσύρτη (Πηγές Χλιό-Θερμό, Θερμό και «Αθάνατο Νερό»⁴).
- Πηγές Αγίας Κυριακής-Αρμυρίδας.

Οι θερμομεταλλικές πηγές της Ικαρίας είναι ανερχόμενες από την θάλασσα⁵. Φθάνουν στην επιφάνεια μέσω επιφανειακών διαχωρισμών των πετρωμάτων, των ρηγματίων και των ρωγμών, των επιφανειακών πετρωμάτων, των μεταλλικών φλεβών και των πτυχώσεων των πετρωμάτων. Οι θερμοπηγές της Ικαρίας εμφανίζονται σε ρηξιγενείς και μεταπτωσιγενείς περιοχές. Η θερμοκρασία τους κυμαίνεται από 31ο έως 58ο και υπόκεινται σε μικρές μεταβολές⁶. Η ραδιενέργεια των θερμομεταλλικών πηγών της Ικαρίας οφείλεται στο ραδόνιο⁷. Η παρουσία ραδιενεργών πηγών σε γρανιτικές περιοχές είναι ευνόητη, γιατί κατά το διαφορισμό του μάγματος το ουράνιο, το μητρικό στοιχείο του ραδίου, ακολουθεί το πυριτικό οξύ⁸. Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό των θερμομεταλλικών πηγών της Ικαρίας είναι η σημαντική κύμανση των τιμών ραδιενέργειας⁹.

Συγκεκριμένα τα ύδατα των θερμομεταλλικών πηγών της Ικαρίας θεωρούνται κατάλληλα για να θεραπευθούν οι παρακάτω ασθένειες¹⁰:

1. Υπόξεις και χρόνιοι ρευματισμοί όπου περιλαμβάνονται διάφορες μορφές αρθρίτιδας.
2. Ουρική αρθρίτιδα.
3. Νευραλγίες, νευρίτιδες και μυϊτιδες.
4. Γυναικολογικές παθήσεις.
5. Διαταραχές των ενδοκρινών αδένων.
6. Ορισμένες περιπτώσεις ανωμαλιών του κυκλοφορικού συστήματος.
7. Διαταραχές του αναπνευστικού συστήματος.

Από τα παραπάνω καθίστανται φανερή η σημαντικότητα των ιαματικών πηγών της Ικαρίας, οι ξεχωριστές θεραπευτικές ιδιότητές τους και το ότι η αξιοποίησή τους (με εστίαση στις πηγές των Θερμών) ως φυσικού πόρου μπορεί να καταστήσει το νησί αξιόλογη λουτρόπολη. Παρόλα τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει η Ικαρία δεν έχει επέλθει η ανάλογη οικονομική και κοινωνική ευημερία. Οι παράμετροι που επηρεάζουν τον ιαματικό τουρισμό στο νησί της Ικαρίας και ειδικά στην περιοχή των Θερμών είναι: α) Υποδομές Υγείας: Δεν υ-

3. Μακρής Κ., Στρατής Β., Οικονόμου Μ., Παναγιωτίδης Ι., Αγαθοκλής Γ. (1965): Νεώτερες έρευνες των θερμομεταλλικών ραδιενεργών πηγών της νήσου Ικαρίας. Θεσσαλονίκη.

4. Πηγή στην περιοχή του Ξυλοσύρτη 10μ. από τη θάλασσα. Το νερό της πηγής αυτής είναι πόσιμο, διουρητικό, βοηθάει στην αποβολή λίθων και άμμου από τα νεφρά και την ουροδόχο κύστη.

5. Όπως και αυτές της Αιδηψού, των Μεθάνων, των Θερμοπυλών και της Λέσβου.

6. ΕΟΤ (2002): Μελέτη Τουριστικής Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, Α και Β Φάση. Θεώρημα Α.Ε. Σύμβουλοι Ανάπτυξης, Αθήνα.

7. Βλ. και Περίεσης Μιχαήλ: Α. Περί της ραδιενέργειας των Ιαματικών πηγών. Β. Τα ραδιούχα ιαματικά νερά της Ικαρίας. Γ. Η χημική σύσταση και η θερμοκρασία των Ελληνικών Ιαματικών πηγών.

8. Κατά τον Berg το ουράνιο βρίσκεται πρωτογενώς μόνο σε πηγματίτες και όζινους γρανίτες, καθώς και σε υδροθερμικά αποθέματα τα οποία σχηματίστηκαν από την άμεση γειονία γρανίτη.

9. Σύμφωνα με τον Βορρεάδη, οι πηγές της Ικαρίας διακρίνονται σε:

1. Ασθενείς ραδιενεργές, όπως αυτές του Σπηλαίου και της Θερμού Λευκάδας.

2. Μέτριες ραδιενεργές, όπως οι πηγές Χλιό-Θερμό, Αγίας Κυριακής και Παμφίλη.

3. Ισχυρές ραδιενεργές, όπως η πηγή Μουσταφά, Κράτσα, Απόλλωνος, Αρτέμιδος.

10. Βλ. Σαρακιώτης, Α (1999): Ιαματική Λουτροθεραπεία - Ιαματικές Παρατηρήσεις και Εφαρμογές. Εισήγηση που παρουσιάστηκε στο Εκπαιδευτικό διήμερο «Ιαματικά Ύδατα της Ελλάδος: Εφαρμογές στην θεραπευτική και Κοσμητολογία» (20-21/3, Καμμένα Βούρλα.

Πίνακας
Οι πηγές της Ικαρίας με την θερμοκρασία και την ραδιενέργειά τους

ΠΗΓΗ	ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ	ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ
Κράτσα Θέρμων	46,8ο K	240 μον. Mache
Μουσταφά-Λίτζα	43,0ο K	350 μον. Mache
Απόλλωνος Θέρμων	45,4ο K	557 μον. Mache
Αρτέμιδος Θέρμων	50,4ο K	754 μον. Mache
Παμφίλη Θέρμων	52,4ο K	80 μον. Mache
Σπηλαίου Θέρμων	52,8ο K	65 μον. Mache
Αγίας Κυριακής	40,3ο K	54 μον. Mache
Χλιό-Θερμό	33,5ο K	32 μον. Mache
Θέρμο	58,7ο K	9 μον. Mache

Πηγή: Δήμος Αγίου Κηρύκου.

άρχουν συσκευές εισπνοθεραπείας, ρινοπλύσεων, περίπτερα ή κρήνες ποσιθεραπείας. Η έλλειψη γιατρών και ιατρικών μηχανημάτων στο νοσοκομείο στον Άγιο Κήρυκο προκαλεί σοβαρά προβλήματα στην λειτουργία του. β) Τουριστικές Υποδομές: Το κυριότερο πρόβλημα για τη λουτρόπολη των Θερμών είναι ότι τα περισσότερα ενοικιαζόμενα δωμάτια και τα ξεοδοχεία δεν πληρούν τις σύγχρονες προδιαγραφές ποιότητας¹¹. γ) Συγκοινωνιακές Συνδέσεις: Το νησί διαθέτει αεροδρόμιο, δύο λιμάνια (στον Άγιο Κήρυκο και στον Εύδηλο) και δίτιπο ασφαλτοστρωμένων δρόμων. Η ύπαρξη αεροδρομίου στην περιοχή Φάρος αποτελεί υγκριτικό συγκοινωνιακό πλεονέκτημα. Παρά ταύτα, δεν επιδρά στην αύξηση του αριθμού των αφίξεων για ιαματικό τουρισμό, αφού σύμφωνα με τα στοιχεία του ΕΟΤ οι επισκέπτες του νησιού για ιαματικό τουρισμό είναι κυρίως ηλικιωμένα άτομα που δεν προτιμούν να ταξιδεύουν αεροπορικώς εξαιτίας κυρίως του υψηλού κόστους. Παράλληλα, παρά την εγγύτητα του τεχνητού λιμανιού του Αγίου Κήρυκου προς την περιοχή των Θερμών (απόσταση 3 χμ) δεν ευνοείται η ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού στον επιθυμητό επίπεδο, εξαιτίας αφενός της έλλειψης τακτικής σύνδεσης με άλλα νησιά και με την ηπειρωτική χώρα και αφετέρου της ιδυναμίας του λιμανιού να προστατεύει τα πλοία από σφοδρούς ανέμους πολλών μποφόρ, ένα εξαιρετικά συνηθισμένο φαινόμενο για την Ικαρία. Το δεύτερο λιμάνι της Ικαρίας, στον Εύδηλο, δεν εξυπηρετεί τους λουόμενους, καθώς η διαδρομή μίας ώρας που υποχρεούνται να διανύσουν είναι ιδιαίτερα κουραστική λόγω και του ανεπαρκούς οδικού δικτύου. Το οδικό δίτιπο καθιστά ακόμη και την διάνυση της απόστασης Αγίου Κηρύκου-Θερμών εξαιρετικά δύσκολη: δ) Έλλειψη προβολής του θερμαλισμού: Επί σειρά ετών δεν έχει εκπονηθεί σχέδιο οργανωμένης προβολής του ιαματικού τουρισμού και των θερμοπηγών της Ικαρίας στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Παράλληλα, κρίνεται αναγκαίο να προωθηθεί η επιμόρφωση των πολιτών που αναπτύσσουν τουριστικές δραστηριότητες για το πώς μπορούν να στραφούν με σωστό σχεδιασμό στον εναλλακτικό τουρισμό διατηρώντας τον χαρακτήρα και τις ιδιαιτερότητες του νησιού.

Ακριβώς η έλλειψη τουριστικής ανάπτυξης και η αποφυγή των στρεβλώσεων του παραδοσιακού μοντέλου που εφαρμόστηκε σε άλλες περιοχές δημιουργεί συγκριτικό πλεονέκτημα για την δυνατότητα δυναμικής ανάπτυξης του θερμαλισμού, που σήμερα βρίσκεται στα πρώτα του βήματα.